

Ladislav Chmelenský

ní premiéře Pippichovy *Slečny nakladatelky* (1890, role Jaroslav Beneš). 1890 několik měsíců cestoval a poté nastoupil jako herec u P. Švandy ze Semčic v ND v Brně, po jeho náhlé smrti v lednu 1891 řídil divadlo V. Hübner, od dubna 1892 **Ch.**, placený jako ředitel družstvem (smlouvu měl pouze na dva měsíce, do 15. 6.). Po skončení brněnské sezony vedl soubor na stagionách v Chrudimi, Hradci Králové a Pardubicích, ale pro nezáměr tamního publika ho rozpustil. Po tomto nezdaru sestavil vlastní společnost (od 1891 disponoval divadelní koncesí pro Čechy a Moravu), jež měla více než dvacetičlenný soubor, osmnáct instrumentalistů a kapelníka. V září 1892 se s ní vydal z Náchoda na první cestu, přes města s vojenskou posádkou (Pardubice, Hradec Králové, Chrudim, Kutná Hora, Tábor) do jižních Čech. 1893 se pokusil na základě druhé koncese založit stálou scénu na Vinohradech (spolu s ním I. Herrmann, J. Ladecký, J. V. Slukov, M. A. Šimáček), ale projekt se neuskutečnil. V té době se stěhovalo do Vídně za prací velké množství Čechů a **Ch.** zamýšlel

postavit v Prátru letní divadlo pro české hry. Aby si ověřil návštěvnost, pronajal si od 1. 5. 1893 na deset týdnů Divadlo v Josefově. Začátek stagiony narušily demonstrace proti tzv. punktacím (vládnímu návrhu na správní oddělení českých a německých obvodů v českých zemích), návštěvnost představení byla nízká a **Ch.** utrpěl ztrátu. Stagionu sice dokončil, ale od svého záměru upustil. Úspěšnější byla cesta do Dalmácie 1894, společnost hrála od 21. 4. do konce léta ve Splitu. (1897 zemský soud vyměřil **Ch.** pokutu 50 zl. za provozování oper, na něž měl zakoupené právo pouze pro české země.) Po návratu společnost poněkud zmenšil (deset dam, sedmáct pánů) a v polovině devadesátých let už provozoval pouze činohru. Zajížděl i do menších měst (např. 1900 hrál v Rakovníku, Roudnici, Netolicích, v Blatné, Milevsku, Neveklově, Sedlčanech, Lounech, Brandýse n. Labem, Josefově, Jičíně, Sobotce, Mnichově Hradišti, Lysé n. Labem, Mělníku a Libochovicích). 1901 soubor rozpustil a divadelní podnikání definitivně ukončil. Stal se sekretářem Uměleckoprůmyslové školy v Praze, za I. světové války byl reaktivován a působil u české vojenské rady v Temešváru, po převratu sloužil po několik let v československé armádě v hodnosti majora. Poslední léta prožil v soukromí v Hradci Králové; tam byl posléze zpopelněn.

Pro herectví měl **Ch.** sice dobré předpoklady včetně atraktivního zjevu, ale malou divadelní zkušenost. Během krátkého angažmá v PD vystoupil ve dvacetipěti drobnějších rolích a epizodách, např. jako Kroupa (Klicpera: *Blaník*), Mistr Jakobellus (J. J. Kolár: *Žižkova smrt*), Markýz Torcy (Scribe: *Sklenice vody*). Ve vlastní společnosti rád přebíral role důstojníků, policistů a dalších postav z prostředí, která dobře znal. Jeho společnost byla zvláště zpočátku řazena hned do druhé skupiny, za Švandovu a Budilovu. Postupně byli jejími členy herci J. Bittermannová, manželé Brožovi, A. Gabriel, M. Chlumská, A. Chlumský, R. Inemann, K. Kasparová, A. Košnerová, K. Lier (též režisér), M. Procházková-Malá, K. Ryšavý se ženou Marií, F. Syřínek (též režisér), J. Vávra, J. Vilhelm (též režisér), K. Želenský.

Ze zpěváků byli v angažmá manželé A. a V. Pivoňkovi, K. Purkrábek, F. Šír, C. Vašíček, M. Fistrová, A. Gärtnerová, A. Kopecká, L. Lvová, F. Růžová, M. Wollnerová, krátce K. Burian. Kapelníkem byl F. Jílek, E. Engelbert, ve Vídni a v Dalmácii dirigoval H. Beníšek (psal též scénickou hudbu), který zůstal v Lublani a kapelnické místo převzal na dvě sezony E. Starý. **Ch.** uváděl především zahraniční dramaturgiu, některé hry sám překládal. Na repertoáru míval kolem deseti oper, včetně nedávných novinek (Čajkovskij: *Eugen Oněgin*; Mascagni: *Cavalleria rusticana*; Leoncavallo: *Komedianti*), a operet.

Ch. přispíval do časopisů a novin (Světozor, Zlatá Praha, Ilustrovaný svět), psal také drobné prózy (kn. v souboru *Duncanův sen a jiné povídky*, 1910). Význam dokumentu má text *Má umělecká výprava do Vídně*. Údajně přeložil asi třicet her, z nichž je známo jen několik; plakáty dokládají další překlady a úpravy veseloher (R. H. Savage: *Oficiální žena*; O. Blumenthal: *Proces hraběcíh dědiců*; K. Laufs – W. Jacoby: *Velká kometa*).

TEATRALIA

Má umělecká výprava do Vídně, in *Památník vydaný k oslavě 40letého jubilea Prvního divadelního ochotnického spolku Pokrok ve Vídni 1863–1903*, Vídeň 1903, s. 104–111.

ROLE

Chmelenského spol.
Ing. Cirkel (J. Štolba: *Vodní družstvo*), Šumbal (L. Stroupežnický: *Naši furianti*), Antigonos (W. Shakespeare: *Pohádka zimního večera*), Dr. Julian Mareš (P. Starý: *Magdalena*), Vévoda de Bligny (G. Ohnet: *Majitel huti*), Kleant (Molière: *Tartufo*) – 1893; Kaplan Gregor šl. Šigorski (M. Halbe: *Mládí*) – 1895; Dr. Eduard Martinus (F. Philipp: *Dobrodinci lidstva*) – 1897; Celestin (F. Hervé: *Mamzelle Nitouche*), Artur Lenox (I. Chmelenský dle R. H. Savagea: *Oficiální žena*) – 1898; Bratr Martin (K. Costa: *Bratr Martin*), Hynek Doubrava (K. Laufs, W. Jacoby: *Nevěřící Tomáš*) – b. d.

PŘEKLADY

K. Karlweis: *Maloživnostníci* [Der kleine Mann], Švandovo div. 1899; H. Sudermann: *Domov* [Heimat], Lacinova spol. ND Brno 1901; O. Blumenthal: *Dvoji tvář*, Sukova spol. 1900; G. Okonkowski: *Venuše naší tržnice*, Uranie 1903.

PRAMENY A LITERATURA

NA: fond Policejní ředitelství I, konskripce, kart. 214, obr. 445. SOA Zámorsk: Sběrka matrik, 51-3510 Hradec Králové, matrika oddaných 1878–1906 [21. 4. 1885]. ■ *Národní listy* 17. 10. 1879 [hostování v PD]; *Ch. N.*: Z Chrudimi, *Česká Thalia* 4, 1890, s. 400n.; tamtéž 5, 1891, s. 149 [udělení koncese]; *Dalibor* 13, 1891, s. 164, 364 [koncese]; 364 [žádost o koncesi na druhou scénu v Praze]; 14, 1892, s. 164, 178 [ředitelem v Brně], 206, 224, 244, 299 [zprávy o cestách]; 15, 1893, s. 48 [druhé pražské divadlo], 126 [nájem Divadla v Josefově], 202 [personál ve Vídni]; 16, 1894, s. 202 [v Dalmácii]; 17, 1895, s. 80 [zahájení v Táboře]; 19, 1897, s. 14 [soud o práva]; Národní divadlo v Brně r. 1891/92, *Moravská orlice* 9. a 10. 3. 1893 [ředitelem v Brně]; Divadelní sezona v Hradci Králové. *Besední listy* 2, 1893/94, s. 46; k šedesátinám: I. Herrmann, *Národní listy* 11. 7. 1920; A. Charvát: *Ze staré Prahy*, 1926, s. 167–177; I. Herrmann: *O živých, o mrtvých* II, 1928, s. 113–115; J. Zelenka: *Vzpomínám...*, 1929, s. 140–144; *Divadlo* 11 (18), 1931/32, s. 7 [úmrť]; V. Vydra: *Má pouť životem a uměním*, 1948, s. 162–171; A. Bauer: *Das Theater in der Josefstadt zu Wien*, Wien–München 1957, s. 240 [přehled představení ve Vídni]; J. Knap: *Zöllnerové*, 1958, s. 165 + *Umělcové na pouťi*, 1961, zvl. 166–171; DČD III; V. Reittererová, H. Reitterer: *Vier Dutzend Rothe Strümpfe. Zur Rezeptionsgeschichte der Verkauften Braut [...]*, Wien 2004, s. 41, 113. ■ EDS, Otto, Otto-dod, PBJ II; Buchner, Brno, PD-rep

Václav CHODĚRA

* 5. 3. 1852 Čelákovice
† 9. 4. 1928 Brno

Divadelní ředitel, herec, režisér.

Otec byl kupcem. **Ch.** se v dětství s rodiči přestěhoval do Prahy do domu v dnešní Jungmannově ul., v němž bydlel také J. Mošna a K. Sabina. Vyučil se klempířem (1870). Již od učňovských let ochotničil (poprvé vystoupil 1868 v zábavním spolku Chumáč, 1869 založil s přáteli ochotnický spolek ve Vršovcích, hrál s ochotníky v Karlíně a v žižkovském Pokroku). Od 1872 příležitostně vystupoval v Umělecké besedě, kde se seznámil s V. Hálkem, F. L. Riegrem a J. Barákem, který jej v létě 1873 doporučil J. E. Kramuelovi. Po ročním pobytu u jeho společnosti **Ch.** vystřídal do konce

Václav Choděra

sedmdesátých let několik venkovských družin. Hrál u V. Svobody, T. Knížkové, znovu u Kramuela, u F. Pokorného a V. K. Jelínka. Asi v polovině sedmdesátých let se oženil s Betty Pipkovou, v manželství se narodily tři děti. V březnu 1879 se vrátil ke Svobodovi a v červnu se stal správcem jeho společnosti. T. r. získal koncesi pro Moravu, na přelomu 1879/80 ustavil vlastní společnost, 1891 obdržel koncesi také pro Slezsko. Od 1893 žádal každoročně o koncesi pro Čechy, ale opakovaně byl odmítán. 1911 vážně onemocněl a společnost se rozpadla. 1912 ji obnovil, vedení svěřil dceři Karle (*1876, provd. Vránová), která 1924 podnik oficiálně převzala. Ch. tu příležitostně vystupoval téměř do konce života. Byl činný ve Svazu divadelních ředitelů (1914 místopředseda). Po odchodu na odpočinek žil v hmotném nedostatku. V denním

tisku publikoval krátké vzpomínky, knižně vyšly až po jeho smrti. Zemřel v nemocnici v Brně-Králově Poli.

Manželka Betty (1855 – 23. 6. 1895) po sňatku opustila místo v pražském fotografickém ateliéru a doprovázejíc manžela začala také hrát. Zpočátku zastávala obor naívek a milovnic (např. Verunka, Birch-Pfeifferová: *Diblík, šotek z hor*; Alena, Vrchlický: *Noc na Karlštejně*), pak přešla k rolím salonních dam (Athénais, Ohnet: *Majitel hutí*) a heroin (Dolores, Sardou: *Vlast*; Alžběta, Schiller: *Marie Stuartovna*).

Ch. začínal jako milovník, ale brzy se stal všestranným činohercem, ztvárňoval charakterní i komické role v klasickém i soudobém repertoáru. Rejstřík jeho rolí vycházel z rozmanitých požadavků publika a potřeb malé kočovné společnosti působící na venkově i ve větších městech s divadelní tradicí a konkurencí. U Kramuela dostával zpravidla malé úlohy, u Svobody už ztělesnil Švandu v Tylově *Strakonickém dudáku* (1874) a tit. roli Schillerova *Viléma Tella* (1877). Výbornou hereckou školou prošel během nedlouhého pobytu u Pokorného, kde se v řadě představení potkal na jevišti s mladým E. Vojanem. Ch. tu hrál mj. Ferdinanda (Schiller: *Uklady a láska*) a tit. roli Nestroyovy frašky *Lumpacivagabundus*. Dokázal se vyrovnat i s nástupem moderní realistické dramatiky (byl jedním z prvních představitelů Lízala v *Maryše*). Současníci (K. Želenský) oceňovali jeho univerzálnost a schopnost výstižně charakterizovat a odlišit postavy z různých prostředí. Herectví se nevzdal do sklonku života, příležitostně vystupoval i u jiných společnostech a s ochotníky. V posledních letech se častěji věnoval režii. Se svou společností cestoval po Moravě, od jihu přes Hanou a Valašsko až po Ostravsko. Zamýšlený zájezd do Vídně 1883 ani cestu do pruského Slezska se nepodařilo uskutečnit. Na jaře 1884 neoficiálně zahájil se svou společností provoz Prozatímního ND v Brně v nové budově na Veveří. Úspěšná byla dvouměsíční stagiona v Kroměříži 1886 s hostujícím E. Vojanem a J. Šmahou. Na jaře 1891 Ch. podnikl poprvé cestu do Slezska (Kateřinky /dnes část

Opavy/, Kylešovice, Hrabyně, Polská Ostrava, Orlová, Dombrová, Těšín – zde uváděl vůbec první česká představení). 1905 zahajoval provoz nové divadelní budovy v Luhačovicích (letní stagiony zde udržoval do 1908). V národnostně složitých místech pořádal také vlastenecké večírky a výlety, navazoval kontakty s místními spolky apod. (Kroměříž, Přívoz /dnes část Ostravy/, Těšín ad.). Ač neměl hlubší vzdělání, dbal o vybraný činoherní repertoár a snažil se ho uvádět i v menších místech, leckdy za malého zájmu publika. Imponující u venkovské společnosti bylo zastoupení světové klasiky (Goethe: *Faust*; Molière: *Lakomec*; Shakespeare: *Hamlet*, *Othello*, *Romeo a Julie*, *Zkrocení zlé ženy*). Ch. vytrvale uváděl české autory, od devadesátých let domácí dramatikou realistickou a psychologickou (Mrštíkovi: *Maryša*; Svoboda: *Směry života*; Šimáček: *Svět malých lidí*; Kvapil: *Princezna Pampeliška*) a soudobé autory zahraniční (Csiky: *Proletáři*; Sudermann: *Čest a Domov*; Gorkij: *Měšťáci*; D'Annunzio: *Gioconda*; Čechov: *Strýček Váňa*). Pohotová a aktuální dramaturgie patřila k Ch. přednostem; Vrchlického *Noc na Karlštejně* uvedl rok po jejím vzniku, Hilbertovu *Vinu* čtyři měsíce po pražské premiéře (26. 9. 1896, Přerov), Tolstého *Vládu tmy* (5. 12. 1899, Prostějov) krátce po J. Pištěkovi a před provedením v ND. Náročný pořad uskutečňoval s nevelkým souborem, k jehož význačnějším členům patřili v prvních letech R. Mušková, A. Nechvílová (provd. Zelenková), T. Kratochvíl a A. Světelský, později A. Vojta (1883, 1897), J. Auerswald (1898), manželé V. a M. Spurných (1898–1900). Hereckou dráhu u Ch. začínali K. Želenský (1884–87), K. Hašler (1897/98), R. Kafka (1888), později F. Kovářik (1913) a V. Vydra ml. (1919). Počátkem 20. stol. zřejmě repertoárová úroveň společnosti vrcholila. Ch. se však neobešel bez nenáročných, kasovně úspěšných her a k původně ryze činohernímu programu připojil kolem poloviny devadesátých let divácky atraktivní operetu. Již za svého života byl uznáván jako jeden z ředitelů, kteří se zasloužili o české divadlo na Moravě a ve Slezsku.

ROLE

Kramuelova spol.
Kilián Šípek (J. J. Kolár: *Pražský žid*), Serapion Bejsárek (J. Štolba: *Spiknutí v Podmazově*) – 1873; Hrobník (W. Shakespeare: *Hamlet*), Mars (J. Offenbach: *Orfeus v podsvětí*), Komisař (F. Kaiser: *Na ledě*) – 1874.
Svobodova spol.
Karlo van der Noot (V. Sardou: *Vlast*), Vít (J. K. Tyl: *Slepy mládenec*), Švanda (týž: *Strakonický dudák*) – 1874; Karel (F. Schiller: *Loupežníci*, i Choděrova spol. 1897) – 1876; Vilém Tell (týž: *Vilém Tell*) – 1877.
Spol. T. Knížkové
Julius z Hejřilova (F. Raimund: *Marnotratník*) – 1875.
Kramuelova spol.
Hrabovský (F. F. Šamberk: *Osudná kule aneb Amerikánský souboj*), Státní zástupce (F. Vratislav: *Vrah Francesconi*), Důstojník (K. Haffner, ú. J. E. Kramuele: *Muž národa*) – 1877.
Pokorného spol.
Claude Ruper (A. Dumas ml.: *Žena Claudova*), Oscar de Villecresnes (E. Gondinet: *Pan prefekt*) – 1876; Anatol (Ch. Birch-Pfeifferová: *Miláček Štěstěny*), Pán z Hazardu (F. Kaiser: *Na kluzišti*), Václav IV. (J. Mikuláš Boleslavský: *Katovo poslední dílo*), Baron Kovanský (F. Kaiser: *Darebák aneb Dobré jádro ve špatné skořápce*), Johanes Pěnkava (J. K. Tyl: *Rybcouf*), Henry de Sartoris (H. Meilhac, L. Halévy: *Frou-Frou, dcera velké Paříže*), Petr Spurný (A. L'Arronge: *Můj Vojtěšek*), Ferdinand (F. Schiller: *Ouklady a láska*), Jakub (L. Anzengruber: *Sedlák krivopřísežník*), Vévoďa z Mirandalu (T. Barrière, A. Regnault de Prebois: *Hraběnka Somerive*), Lumpacivagabundus (J. Nestroy: *Zlý duch Lumpacivagabundus*), Kudrna (V. P. Stěžerský [Pázdral]: *Proklatec*) – 1878.
Spol. V. K. Jelínka
Vilém Cecil, lord Burleigh (F. Schiller: *Maria Stuart*) – 1878.
Svobodova spol.
Rafael de Petrucci (F. X. Told dle E. Scribea: *Ďáblův podíl*), Karel Svoboda (A. L'Arronge: *Decry pana Zajíčka*), Hrabě d'Armont (K. Elmar, ú. J. H. Böhm: *Šantala. Všude dobře doma nejlíp*), Konrád (E. Raupach: *Mlynář a jeho dítě*), Jiří Sokol (K. Costa: *Zuzančin pan kaprál*), Desanais (Mélesville, Ch. Duveyrier: *Tajné spiknutí za času republiky*), Vilém Slavinský (A. Elz: *Novověký Othello aneb On nezárli*), Viktor Sukdolský (G. v. Moser: *Zlatohlávek aneb Lehká kavalerie*), Armand Duval (A. Dumas ml.: *Dáma s kameliemi*) – 1879; Šimon Moreles (J. K. Tyl: *Lesní panna*), Komerční rada Sádlo

(J. Rosen: *Anděl aneb Parádní kytka na vandru*) – b. d.

Choděrova spol.

Pavel (Ch. Birch-Pfeifferová dle G. Sand: *Diblík*) – 1882; Filip Derblay (G. Ohnet: *Majitel hutí*), Hrabě Rysoor (V. Sardou: *Vlast*), Karel IV. (J. Vrchlický: *Noc na Karlštejně*) – 1883; Master Nelson (K. Costa: *Zuzančin rezervník aneb Dobytí Sarajeva*), Pěti (A. Berla: *Cikán*), Sáva Ilič (V. St. [Pázdral]: *Černohorci*) – 1885; Vocilka (J. K. Tyl: *Strakonický dudák*), Karel Havlíček Borovský (F. F. Šamberk: *Karel Havlíček Borovský*), Doktor Kalous (A. L'Arronge: *Doktor Kalous*), Petřík (R. Kneisel: *Chudý písničkář*), Krupička (H. J. Byron: *To znáte špatně Krupičku*) – 1886; Bartoloměj Bábovka (F. F. Šamberk: *Rodinná vojna*), Emanuel Střela (týž: *Jedenácté přikázání*), Mikuláš Dačický z Heslova (L. Stroupežnický: *Paní mincmistrová*) – 1887; Sedlák Vrba (týž: *Václav Hrobčický z Hrobčic*) – 1891; Josef (V. P. Stěžerský [Pázdral]: *Lucifer čili Zázračný elixír*) – 1892; První dráb (E. Bozděch: *Světa pán v županu*) – 1894; Lord Trevellian (E. Grangé, Lambert-Thiboust: *Zlodějka dětí*), Kos starší (A. Anno: *Kosové*), Pagatovič (M. Baucki: *Těžké ryby*), Lizal (A. a V. Mrštíkovi: *Maryša*) – 1895; Armand Desroches (E. Labiche, E. Martin: *Dobrodini souží aneb Nehody pana Perichona*), Anselm (Molière: *Lakomec*) – 1896; Menhart Mosolygó (G. Csiky: *Proletáři aneb Vdova mučednickova*) – 1897; Schrumm (K. Laufs: *Blázinec na cestách aneb Schoellerova pense*) – 1901; Jiří Talbot, hrabě Shrewsbury (F. Schiller: *Marie Stuartovna*), Dr. Bermúdez (J. Echegaray: *Světci či blázni?*) – 1902; Piorunovič (M. Baucki: *Klub mládenců*) – 1903; Donat (F. X. Told dle E. Scriba: *Dáblův podíl*), Ředitel věznic v Marshalsee (F. v. Schönthan dle Ch. Dickense: *Malá Dorritová*) – 1904; Pumperlini (O. FASTER: *Krásná Lída*), Theudas (týž: *Živé pochodně Neronovy*) – 1905; Arnošt Leopold, vévoda z Falkenburka (F. v. Schönthan: *Cornelius Voss aneb Princ Motýlek*) – 1906; Myrtil Dufre (P. Gavault, R. Charvey: *Josefinka, moje žínka*), Lambert (J. J. Kolár: *Monika aneb Po bitvě na Bílé hoře*), Hovora (J. K. Tyl: *Slepý mládenec*) – 1909; Doktor Jestřáb (K. Costa, ú. J. Polabský: *Zuzančin pan kaprál*) – 1911; Hoblík (J. Nestroy: *Lumpacivagabundus aneb Ludráccký trojlíst*), Doktor (M. A. Šimáček: *Svět malých lidí*), Abbé Copin (S. Michaëlis: *Revoluční svatba*) – b. d.

Choděrova spol.

Školní inspektor Svoboda (V. Štech: *Habada a Jordán*) – 1912; Václav Moučný (R. Kneisel: *Anděl míru na cestách*) – 1913.

Sedláčkova spol.

Ondřej Jammerweil (J. K. Tyl, h. F. Škroup: *Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka*) – 1923. Choděrova spol.

Harpagon (Molière: *Lakomec*) – 1924; Oskar Chapelovec (E. Blum, R. Toché: *Nervosní ženy*) – 1927. Moravské Budějovice (ochotníci) Vavřinec (E. Erckmann, A. Chatrian: *Tvrdohlavci*) – 1927.

REŽIE

Choděrova spol.

O. FASTER: *Krásná Lída*, týž: *Živé pochodně Neronovy* – 1905; J. K. Tyl: *Slepý mládenec*, J. J. Kolár: *Monika aneb po bitvě na Bílé hoře* – 1909; J. Nestroy: *Zlý duch Lumpacivagabundus aneb Ludráccký trojlístek* – 1910/11; V. Baldessari Plumlovská: *Krakonoš* – 1911; M. A. Šimáček: *Svět malých lidí* – b. d.; Molière: *Lakomec* – 1924; E. Blum, R. Toché: *Nervosní ženy* – 1927.

TEATRALIA

Vzpomínky divadelního ředitele Václava Choděry, Slavkov 1931.

PRAMENY A LITERATURA

SOA Praha: Sběrka matrik, 13 Čelákovice, matrika narozených 1821–1866, s. 483, obr. 238. NA: fond PM 1891–1900, kart. 2540, sign. 8/6/3/5 [koncese]; fond Policejní ředitelství I, konskripcie, kart. 214, obr. 815 [Chodera Wenzl, 1855]. NMD: pozůstalost, inv. č. 2299, 2327; cedule spol. Kramuelovy, Pokorného, Svobodovy. ■ Nesign.: Z Prostějova, *Moravská orlice* 23. 1. 1884; Ze Vsetína, tamtéž 12. 3. 1885; JUC J. J.: Z Olomouce, *Česká Thalia* 1891, s. 70; nesign.: V. Ch., *Divadelní listy* 4, 1902/03, s. 91; Rydv. [J. Rydvan]: Jubilea, *České divadlo* 2, 1918, s. 93n.; nesign.: V. Ch., nejstarší divadelní ředitel, *Národní listy* 11. 2. 1922; K. Želenský: V. Ch., *Komedia* 1, 1925, s. 124; nesign.: V. Ch., *Divadlo* 6, 1926/27, s. 92; nesign.: Jubileum V. Ch., *Československé divadlo* 5 (10), 1927, s. 57; M. K. Robuš: Mistr V. Ch., *Moravská orlice* 25. 9. 1927; *Lidové noviny* 10. 4. 1928 [nekrolog]; J. Burda: *Aby se nezapomnělo...*, 1958, s. 337n., 530n., 543, 620; J. Knap: *Umělcové na pouti*, 1961, zvl. s. 114–121, 217–219 + *Čtyři herečky*, 1967, s. 61n.; B. Havlíček: První česká divadelní představení v Těšíně v roce 1891, *Zprávy Okresního muzea v Českém Těšíně*, leden 1962, s. 29; P. Marek: *Prostějovská divadelní kultura 19. století*, rozmn., Prostějov 1990, s. 41 + „Tak trochu blouznivý idealista“, *Vlastivědný věstník moravský* 51, 1999, č. 2, s. 135–141; D. Šťastná: *Divadelní ředitel a herec V. Ch.*, dipl., FF UP 2003 + Činnost divadelní společnosti

V. Ch. na Moravě a ve Slezsku, in sb. *O divadle na Moravě a ve Slezsku II*, Olomouc 2004, s. 147 až 152. ■ EDS; Buchner

jš

Josef CHRAMOSTA

* 12. 3. 1829 Praha

† 3. 2. 1895 Král. Vinohrady (Praha-V.)

Herec, režisér.

Pocházel z pražské měšťanské rodiny, otec byl vinárníkem, matka záhy zemřela. Vychodil čtyři třídy hlavní školy u Týna a vyučil se mečířství. Jako tovaryš se 1847 vydal do Vídně, kde se zapojil do kulturního života krajanů mj. jako poměrně úspěšný deklamátor. Po návratu do Prahy v létě 1848 začal hrát s ochotníky (byl mezi nimi K. Šimanovský a sestry M. a H. Lipšovy) v tzv. Červeném domě na Starém Městě. S manželkou Terezií, která byla fotografkou, měl dvě dcery a syna; dcera Ottilie se provdala za sochaře F. Uprku. 1849 vstoupil do První české divadelní společnosti pro venkov J. A. Prokopa, již 1850 odešel k německému řediteli J. Lutzovi (České Budějovice, Český Krumlov), který uváděl sporadicky česká představení. 1851 se vrátil k Prokopovi. 1852–53 hrál pod jménem Chramostský v českých představeních ve StD, v červnu 1853 odešel k počestnější společnosti F. Zöllnera řízené J. Štanderou a J. K. Tylem. Od podzimu t. r. hrál opět u Lutze, tentokrát mimo české země: v Marburgu (dnes Maribor, Slovinsko), ve Štýrském Hradci, v Ůdenburgu (Šoproň, dnes Maďarsko). Od dubna 1855 působil tři roky u ředitele F. Strampfera v Temešváru (tam údajně zasvěcoval do herectví A. von Sonnenthala, budoucího člena vídeňského Burgtheateru). 1858 se vrátil do Čech, na doporučení F. B. Mikovce byl angažován do StD a trvale zakotvil v Praze. 1862 se stal členem nově otevřeného PD, po rozdělení správy českého a německého divadla 1864 byl po dobu sedmi měsíců mimo angažmá, rodina se v té době zadlužila, na fotografický závod byl vyhlášen konkurs a Ch. byl soudně vyšetřován. Za pruské okupace Prahy 1866 vedl s K. Šima-

Josef Chramosta v nezjištěné roli

novským a barytonistou J. Lvem hereckou samosprávu, svépomocně provozující divadlo opuštěné ředitelem F. Thomém. 1867 se spolu s P. Švandou ze Semčic ucházel o ředitelství zemského divadla v chorvatském Záhřebu. Podílel se na společenském životě, inicioval různé akce (např. ve prospěch Ústřední matice školské), angažoval se při založení Umělecké besedy, organizoval zábavy, výlety apod. Od 1881 byl členem činoherního souboru ND a od 1883 do 1893 zastával také funkci vrchního dozorce (inspektora) garderoby. Hereckou dráhu ukončil v lednu 1892. Tři roky poté zemřel, pohřben byl na Vinohradském hřbitově.

U českých i německých kočujících společnostech hrál první milovníky a hrdiny. Těšil se velké přízni obecnosti a kritikou byl považován za nejtalentovanějšího herce Prokopova